

Trefulka se ve své kritice nijak nevyhýbal ironii. Nechci benjamínkovi české kritiky ublížit takovým sousedstvím, psali však Neruda, Šalda, S. K. Neumann, Nejedlý, Fučík své polemiky v zámišových rukavicích?

*

Je Kohout skutečně básníkem bez domova, jak tvrdí Trefulka? Takové obvinění je vážné a bolí. Domnívám se, že Kohout je básníkem, který svůj domov teprve najde. Zatím byl doma příliš hýčkán, tím mu bylo ukřivděno. Nosili mu snídani do postele.

A zamyslel se někdo nad tím, že první zevrubnější kritika Kohoutových veršů je zdravým bojem proti kultu osobnosti, který byl kolem Kohoutovy osoby opravdu pěstován?

*

Dobrých básní je v Kohoutově sbírce víc, než si myslí Trefulka. Kohout dovede také složit dobrý text a napsat vtípnou povídku. To neumí u nás každý. Za doby jeho spolupráce v Dikobrazu vyrostly tomuto rozkošnému zvířátku ostny o několik milimetrů. Kohout toho hodně ví o běžném básnickém řemesle. Jeho myšlenka však teče jako voda v písku.

Bylo by nesmyslem chtít nyní po Kohoutovi, aby padl Trefulkovi do náruče. Kohout má právo mít zlost, má právo se ohradit, má právo přemýšlet o tom, kde měl Trefulka pravdu a kde neměl. Trefulkova kritika musí Kohouta opravdu bolet, on musí tu bolest snášet mužně, nenastavovat prst k pofoukání, ale psát dále a lépe.

Pochopí Pavel Kohout, že jeho místo v české poezii je zatím skromnější, než se domnívají jeho nekritičtí obdivovatelé?

Dokáže-li to, budeme věřit v Pavla Kohouta.

(1954)

KRITIKA, NEBO KAMPAŇ ?

Jaroslav Bouček

V brněnském literárním měsíčníku Host do domu se rozproudila diskuse, jejímž podnětem byl kritický článek o tvorbě mladého básníka Pavla

Kohouta. Diskuse se od samého počátku dotýká nezákladnějších problémů nejen mladé poezie, ale celé otázky poslání poezie a literatury v naší společnosti a také nezákladnějších otázek, týkajících se naší mládeže.

Je jistě možné právě na příkladu poezie Pavla Kohouta diskutovat o těchto věcech. Místo, které Kohoutova dosavadní tvorba zaujímá, se vyznačuje určitou svérázností. Jistě není běžným zjevem úspěch, s jakým se setkalo uvedení jeho básnické hry *Dobrá píseň* u nás a v Sovětském svazu. Ne každý náš básník se může vykázat skutečností, že právě jeho verše si vybírají známí skladatelé pro své písně a kantáty. A každý pracovník knižního obchodu potvrdí, že rychlé rozebírání všech dosavadních Kohoutových knih není u současné poezie rozhodně tuctovým zjevem.

Ve známém dopise Felixi Konovi napsal J. V. Stalin o tom, že pokusy mladých literátů „...často zůstávají marné, neboť je neustále přehlušuje domyšlivost literárních »jmen«, byrokratismus a bezduchost některých našich organizací a konečně závist (která ještě nepřešla v soutěžení) vrstevníků a vrstevnic“.

Domníváme se, že to byla právě „závist, která ještě nepřešla v soutěžení“, jež vedla pero mladého kritika Jana Trefulky k napsání článku v 11. čísle *Hosta do domu*, článku, který, měl-li by se vyjádřit jednou větou, vykrytalizoval by asi v zuřivém výkřiku: „Dosti Kohouta, pryč s Kohoutem!“

Souhlasíme plně s básníkem Kainarem (včetně jeho výhrad k některým Kohoutovým básním), který Trefulkovy výpady nazval klepařskými a jedovatými a ukázal, že zde máme co činit nejen s diletantskou a nafoukanou pomluvou kritického nedouka, ale zároveň se záludným útokem proti celé mladé generaci a její organizaci ČSM.

Nechceme zde řešit literární stránku věci. Kohoutova poezie není bez nedostatků. V jeho tvorbě skutečně nalézáme věci různé úrovně, a tak vedle Korejské vteřiny, *Veršů* psaných za pochodu, *Písně* o setkání najdeme i verše, které jsou jen hrubě opracovanou slovní surovinou, tím, čemu Majakovskij říkal slovní ruda, z níž teprve – a po gramech – se rodí poezie.

Trefulka se však příliš nenamáhá, aby nějak rozebral to, co pokládá za nedostatky Kohoutovy poezie, a aby o svých tvrzeních přesvědčil čtenáře; on vystačí s tím, že vytrvale opakuje slova „řečnění, silácké, klišé, nepřesné, nepřesvědčivé, nepravdivost, povrchnost, frázovitost, lehkovážnost, samolibost, plytké myšlení“ atd. Na třech stránkách jsou takovýchto slov a jejich synonym desítky. Za hlavní provinění Pavla Kohouta však Trefulka klade skutečnost, že jeho poezie vytvořila určitý typ mladého člověka. V tom se s Trefulkou shodujeme: skutečně v Kohoutově poezii najdeme v míře daleko větší než jinde literární ztvárnění určitého mládežnického

typu. Shodujeme se i v tom, že tento typ je v Kohoutově poezii zobrazen pravdivě. V čem však naprosto nesouhlasíme a co pokládáme za skandální kletvu a pomluvu mladé generace, je způsob, jakým Trefulka tento typ charakterizuje.

Trefulka naznačuje cosi o „jistém prostředí“, které prý vytvořilo tento typ. Jací jsou mladí lidé – „oběti“ tohoto prostředí, takový je i jejich básník. „Vše je jim jasné, o problémech nepřemýšlejí“, žijí v „permanentním nadšení“, „ve vysokých polohách ohromujících perspektiv“, „dostávají největší vymoženosti socialismu jako dar s minimem vlastního úsilí, s minimem protivenství“, „horečná činnost“ je „honí z místa na místo“. Nedovedou ještě „samostatně rozeznat v poezii zrna od plev“, a proto se chápou „toho, co nejpohodlněji vnímají“. Jsou to různé „mladičké učitelky“, které ve své naivitě píší „pochvalné listy do Literárních novin“, a vůbec mladí čtenáři Kohoutových veršů, s jejichž míněním se Trefulka, jak hrdě konstatuje, „očividně rozchází“.

Situace v mládeži je prý vůbec zoufalá. V umění je „Karel Vlach a Kučerova skupina u mládeže populárnější než klasikové naší hudby“. A morálka? Lépe nemluvit. Trefulka se vůbec „nediví množství nešťastných nebo lhostejných mladých manželství“, na nichž nese velký podíl viny Pavel Kohout a jeho poezie.

Avšak neklesat na mysl! Trefulka ví, jak na to. Radí Pavlu Kohoutovi změnit kurs o 180 stupňů. Odhodit to „permanentní nadšení“, ony „ohromující perspektivy“. V jeho programu se podle Trefulky musí objevit „tichá básnická procházka, moudré básnické zastavení“. Je třeba odhodit sebevědomí, ctižádost a začít se zabývat vlastními „problémy“, „protivenstvími“ a složitostí, protože mladí lidé jsou „krásnější“ jen tehdy, když jsou „složitější“. Zraj pod sluncem pokory! Radí mu slovy básníka zcela jiného typu, jiné generace a jiného emocionálního okruhu.

Nelze necitovat verše Václava Laciny o „pokorných“ literátech:

*Nebojte se, měšťáci, my vám houby uděláme,
my jsme jen pokorní hosti
prostí
až k přiblblosti.*

Co říci uvedenému vykreslení situace a programu, jaký narýsoval Trefulka pro socialistického básníka? N. Ostrovskij ve svém projevu na X. sjezdu Komsomolu přirovnal literaturu k frontě. „V palební linii je četa předních statečných bojovníků,“ řekl a ironicky se zmínil o literárních vozatajích, kteří snídají už asi 50 kilometrů za frontou.

„Pomni, že socialistický spisovatel má mysliti v kontinentech a v desetiletkách, nikoli se patlat v individualistické problematice,“ – to vzkazuje S. K. Neumann mladému člověku příštích let v slavné knize *Anti-Gide*, v níž rozdrtil dekadentní nálady, jaké šířila buržoazní inteligence třicátých let.

A jaký cíl sleduje Trefulka, když jeho varovný prst zapovídá básníkům „ohromující perspektivy“ a „nadšení“ přizdobené potutelným epitem „permanentní“.

Trefulka podává také svéráznou definici vlastenectví poezie. A Kohout je mu „básníkem bez domova“ (aniž přímo užívá slova kosmopolita), proto, že nemá „svůj milý koutek, v němž člověk nachází krásu v každém kaménku“. Dojemná idylka, že? Úplná chýše s doškovými střechami s kapličkou na návrší – tak na úrovni doby obrozenecké. Co to je ten koutek? Kohout je básník Prahy údobí budování socialismu a troufám si říci, že láska k naší lidově demokratické metropoli našla u málokterého z mladých básníků tak přesvědčivého vyjádření jako právě v jeho poezii. Je Praha, ten kolos gotických kamenů i obrovských závodů, to tělo bušící milionovým tepem, ta krasavice znovu a pokaždé jinak uchvacující, nějaký koutek? A právě místu, kde Vašek ve druhém obraze *Dobré písně* mluví o Fučíkově vztahu k milovanému městu, tleskají při otevřené scéně tisíce mladých sovětských diváků.

Avšak Trefulka zřejmě také nechápe, že nemůže být socialistickým vlastencem básník, který by se sebevíc rozplýval nad „milým koutkem“ a nechal stranou ty jím tak opovrhované „ohromující perspektivy“, které pro většinu národa znamenají jistotu, že celá země se proměňuje v silnou, hrdou, neohroženou a bohatou vlast pracujícího lidu.

Trefulkovské „tiché procházky“ a „moudrá zastavení“ v tichých koutcích jako hlavní program socialistického básníka, to není nic jiného než maloměstácké pivní brečení, to, co S. K. Neumann nazýval „loužičkou“. Takové představy jsou důstojné mloka Boleslava Jablonského z Čapkovy Války s mloky, a ne mladého člověka roku 1955.

„Případ Trefulka“ není jen otázkou dvou odlišných názorů na mladou poezii. Je dokonce něčím víc než střetnutím dvou různých názorů na poslání básníka v naší společnosti. Je to otevřený konflikt dvou mentalit mládeže, dvou myšlenkových světů, dvou životních koncepcí mladého člověka.

V roce 1930, v údobí velkého nástupu k budování socialismu v SSSR napsal J. V. Stalin Maximu Gorkému o tehdejší mládeži: „Mládež máme různou. Jsou fňukalové, unavení, zoufalí... Jsou veselí, plní radosti ze života, se silnou vůlí a nezkrotným úsilím dosáhnout vítězství. Není možné, aby nyní, kdy trháme staré svazky v životě a budujeme nové, kdy se hroubí na-

vyklé cesty a cestičky a razí se nové, nezvyklé... mládež byla stejnorodou masou lidí s námi sympatizujících, aby v ní nebylo rozvrstvení, rozkol... ne každý má dostatek nervů, síly, charakteru, pochopení přijmout obraz grandiózního zhroucení starého a horečného budování nového, jako obraz *nutného*, a tedy *žadoucího*, k tomu ještě málo podobný rajske idyle »všeobecného blahobytu«, který má poskytnout možnost »odpočinout si«, »kochat se štěstím«. Je pochopitelné, že při takovém »krkolonném zmatku« nemůže u nás nebýt unavených, znervóznělých, sešlých, zoufalých, ustupujících... To hlavní tkví nyní v tom, že mládeži neudávají tón fňukalové, nýbrž naši bojovní komsomolci...“

I u nás je dnes mládež různá. Je mládež nadšená, se zdravou ctižádostí, nový, sebevědomý, socialistický člověk, o němž mluvil soudruh Gottwald jako o člověku, „pro kterého zítřek je včerejškem, člověku, pro kterého obtíže jsou zde proto, aby je překonával“. Takový typ mladého člověka vždy stavěla strana před hnutí mládeže jako výchovný cíl. Ne nadarmo strana ústy soudruha Gottwalda uložila ČSM vychovávat mládež v nadšené, uvědomělé a obětavé vlastence, ve skutečné budovatele socialismu v naší vlasti.

Jsou však i jiné typy. Mezi mládeží jsou také někteří lidé nerozhodní, váhající, lidé, kterým některé zábrany vnější nebo vnitřní nedovolují otevřeně se připojit k budovatelskému dílu většiny mládeže. A jsou i zatrpklí neurastenikové, naklonění vidět vše v temných barvách beznaděje. Považují se za nepochopené duše, jsou to bolestníci, v jejich jednání je patrný pocit jakési únavy, pěstují nostalgii, melancholii, pocit prázdnoty, pociťují „úzkost z bytí“. Náš život pochopili špatně. Budovatelské nadšení většiny našeho lidu se jim jeví jako nekritický projev slabého, individuality zbaveného ducha, jakýsi monotónní pochod uniformovaných lidí, kteří se všichni stejně usmívají, na všechny věci reagují stejně podle jakéhosi stanoveného klíče. Ze socialismu přejímají jen to, co dává satisfakci nárokům jejich přecitlivělého nitra.

Své individualistické „já“ odmítají zahrnout do hrdého a rozhodného „my“. Nesnášejí kolektivní projevy radosti a spontánnosti. Dostane-li se jejich individualismus do konfliktu s kolektivem, reagují podrážděně a nepokrytě dávají najevo, že kolektiv považují za nepřemýšlející masu bez problémů.

Jan Drda na loňské konferenci kritiků uváděl jako příklad takové mentality báseň *Láska a život* ze sbírky *Člověk zahrada širá* od mladého básníka Milana Kundery. V básni se líčí případ člověka vyloučeného ze strany. Stranický kolektiv tu vystupuje jako pochmurná šedá masa „místo lidí – stěna“; vyloučený „šel a všechny oči mu uhýbaly“. A autor ho

činí svým kladným hrdinou. Myslím, že mentalita básně má mnoho společného se spodním tónem Trefulkovy „kritiky“. Shodně líčí mládežnický kolektiv jako zglajchšaltovanou masu lidí bez problémů, kteří nepřemýšlejí, kteří přezvýchávají poučky a hesla. Rádi zjišťujeme, že myšlenkový svět M. Kundery se změnil od doby, kdy onu báseň napsal. Ukazují to zejména nedávno otiskované pasáže z jeho nové poemy o Juliu Fučíkovi. Je načase, aby pochopili i lidé, jako je Trefulka.

Nahlodaná duše přecitlivělého intelektuála individualisty prostě nesnáší člověka, který již rozřešil své základní problémy a hledí vstříc budoucnosti, prostě, optimisticky a bez rozporů. V Gorkého Samginovi nemohl rozpolcený intelektuál Klim ani cítit revolucionáře Kutuzova a v diskusi s ním vzteky zavíral oči. Tatjana Bezsemenova, nalomená inteligentka z Gorkého Měšťáků, nikdy nepochopí „nekomplikovanost“ dělníka Nila. Dovede udělat jediný závěr: „Jen hloupému se život zdá prostým.“

Mám dojem, že Trefulkovy závěry se nepříliš liší od slov Tatjaniých a vášnivě nenávidný tón článku nutí k podezření, že byl psán se zavřenými očima.

Problém přepjatého individualismu v určité části naší mladé poezie existuje. Správně jej postihl mladý kritik Antonín Jelínek v Literárních novinách v polemice se Z. K. Slabým, který se pokoušel individualismus hájit a otázku vyjadřování problémů vlastního nitra učinit hlavní otázkou.

Před Svazem spisovatelů, stejně jako před ČSM, stojí v této oblasti velký výchovný úkol. Je třeba se vyhnout oběma extrémům: stejně nesprávné jako strohé „vyřízení“ mladého literáta je vytvářet kolem něho po prvním úspěchu gloriolu tvůrce a mistra. Sepětí se životem, čímž se však nesmí rozumět jen třeba několikaměsíční pobyt ve „výrobě“, nýbrž především důkladné porozumění základním zákonům života naší společnosti, musí být hlavním východiskem. Přečtěte si některé básně sbírky Miroslava Florianiana Cestou k slunci z roku 1952 a jeho verše z posledního roku, uveřejněné například v Československém vojáku. Tam, kde před časem psal o srdci obtíženém „zoufalstvím, nevěrou a láskou“, kde si sypal „do rány otevřené hrst řeřavého popela“, kde to strašilo biblickými příměry, je nyní daleko víc vlastního sebevědomí, hrdosti a cílevědomosti a také uměleckého mistrovství. Je to tím potěšitelnější, že Florian je výrazný talent. Není na škodu připomenout, že v těch letech, kdy došlo k určitým změnám v jeho básnickém myšlení, prodělal velkou životní zkušenost: vojenskou službu.

Jaký rozdíl mentality mezi Florianovou básní Dopis napsaný v den vystoupení z církve (například verše: „V chrámové věži, pták kam slétne, já bych však hnízdo kulometné si vybuďoval proti nim“) a mezi tím, co

napsal v diskusi Trefulkův stoupenec Jan Skácel: „Jenom nás, proboha, nenuťte, abychom milovali to nelogické spojení ocele a dřeva, nazývané puška, automat, kulomet.“ Co si ten člověk myslí? Pokládá se za nějakého antimilitaristu, pacifistu či za co, že takové věci píše dnes, kdy na naší západní hranici se začíná obludně rýsovat fašistická wehrmacht?

Ano, i takové tóny zaznívají v diskusi Hosta do domu. Nevíme, kam redakce chce diskusi vést a v jaké proporci plánuje otiskování příspěvků „pro“ a „proti“. Domnívám se však, že je o čem přemýšlet. V předvečer II. sjezdu ČSM se objevuje „trefulkovština“, mentalita zavánějící pocity demobilizace, únavy a pohrdání. Je to cílevědomý pokus zahnat poezii z předních pozic budování a boje za mír do nějakých „tichých koutků“ a subtilních problémů unavených estetických duší. Není to však nic nového. Sovětská literatura let první pětiletky dovedla dát pádnou odpověď na klevety různých Gumilevských, Pilňaků a Zamjatinů, kteří v podobném duchu zobrazovali mládež a revoluční masy vůbec.

Je těžkou chybou domnívat se, že mladá generace je nějaký bezbarvý konglomerát, z něhož se vymykají jen ti „složiti“. Stejně nesmyslné je očekávat, že celá mládež jako jeden muž bude kolektivně nadšeně oslavovat nebo naopak zuřivě potírat Pavla Kohouta nebo kteréhokoli jiného básníka. Mládež ani mladou poezii nelze standardizovat na jeden jediný typ „složitý“, „tíše se procházející“, „moudře se zastavující“.

Naše mládež je citově bohatá, esteticky náročná a má právo na básnický typ, jaký vytvořil Pavel Kohout, stejně jako na všechny ostatní, které ji posilují na cestě k jejím cílům. A nikdo jí toto právo nesmí upírat.

Trefulka lže, tvrdí-li, že ČSM mládeži „oficiálně nabízí“ právě Pavla Kohouta a hrubě uráží mládež, trousí-li poznámky o jejím prý zanedbaném vzdělání. Slyšel někdy o Fučíkovu odznaku a ví, jaké knihy do jeho podmínek ČSM zařazuje? 160 000 nositelů Fučíkova odznaku nejlépe mluví o tom, jaké knihy mládež miluje.

Trefulka je na špatné cestě. Z otázky, má-li Kohoutova poezie chyby malé, nebo velké, udělal kampaň proti typu mladého člověka. Pavel Kohout věří v realnost „ohromujících perspektiv“ s tímto člověkem, který nezná chorobné pipláni se v nalomeném a malověrném nitru. Tato kampaň je předem ztracena.

(1955)